

Nemzetközi vasárnap

1936 évi januárius hó 12-én.

KÖRLEVÉL ÉS IMA:
DR. BOROS GYÖRGY, püspök.

EGYHÁZI BESZÉD:
SZENT-IVÁNYI SÁNDOR, teol. tanár.

SZABADELVÜ VALLÁSOS ÉRTEKEZÉSEK.

SZERKESZTI: SZENT-IVÁNYI SÁNDOR.

IX.

▼

E ROVATBAN EDDIG MEGJELENTEK:

- I. *Szent-Iványi S.: Az unitárizmus lényege.*
 - II. *Szent-Iványi S.: Az unitárizmus fejlődése.*
 - III. *Millikan R.—Szent-Iványi S.: Egy természettudós hite.
(Ford.)*
 - IV. *Fosdick E. H.—Szent-Iványi S.: Hit és értelem. (Ford.)*
 - V. *S. Nagy László: A tordai gyűlés.*
 - VI. *Gyallay-Pap D.: A nagy tudós Brassairól.*
 - VII. *Peabody—Szent-Iványi S.: A lélek egyháza.*
 - VIII. *Clarke—Kiss S.: Mindennap vallása.*
- ~

Körlevél

valamennyi lelkész afiához januárius hó második vasárnapján nemzetközi istentisztelet tartása tárgyában.

Mindenki szerencsésnek érezheti magát, aki kezet foghatott az ősszel közöttünk megjelent külföldi főpap afiaival. Örömmizenetet hoztak. Békességet hirdettek. Aggódó lelkünket bátorították és bizalmat gerjesztettek szívünkben. Jól esett látnunk, hogy távoli országok vezérei szeretettel és ragaszkodással közelednek felénk. Tudnunk kell, hiszen tudjuk is, hogy ezek a főpapok 20 ország szabadelvű gondolkozói, hívői nevében jártak közöttünk, mint a modern kor apostolai. Jöttek, hogy tisztességet tegyenek az immár majdnem 400 éves unitárius hitvallóknak. Jöttek, hogy bámúlják meg a mi falvaink egyszerű székely népét, akik annyi időn át apáról-fiúra szent örökségképen hagyták az unitárius hitet: egy az Isten. Azért meg is harcoltak, azért áldozatot is hoztak. Tudja meg minden székely unitárius, hogy a gazdag népek nagy papjai lelkesedést és bátorítást akartak szerezni a mi népünk között, hogy tovább hirdessék az unitárius vallás szépségeit és boldogító jó hatását.

Hall Alfréd, aki a nemzetközi társaság elnöke, arra kért föl, hogy hirdetném ki a következő üzenetét: »1936 második vasárnapján tartsunk nemzetközi vasárnapi istentiszteletet. Adjunk hálát a Mindenhatónak, hogy kiterjesztette hitünket közeli és távoli országokban és fölébresztette a reménységet bennünk, hogy hitünk állni fog és virágozni az idők hosszú sora alatt. Adjunk hálát az Istennek, hogy mi nem tartozunk azok közé, akik a mai idők szellemét nem értik meg és ahelyett, hogy a gondolat szabadságát és a hit szabadságát hirdetnék, visszatérnek a régi idők betűjéhez, feledvén a Jézus mondását: »a betű megöl, a lélek megelevenít«.

Arra hívom fel összes lelkész afiait, hogy januáris hó második vasárnapján, január 12-én, megfelelő előre kihirdetés után tartsanak nemzetközi istentiszteletet templomunkban megfelelő alapige nyomán és világosítsák föl hiveinket ennek a nagyszerű viszonynak jelentőségéről, s hassanak oda, hogy unitárius hitünkhöz és egyházunkhoz való ragaszkodásunk megerősödjék. A közös égi Atyában való hit és bizalom erősítsen meg mindnyájunkat, hogy istenországát e földön építsük és fölvirágoztassuk.

Cluj, 1935. évi december hó 21-én.

Atyafiságos szeretettel:
DR. BOROS GYÖRGY
püspök.

Imádság

1936 évi januárius hó 12-én a földön bárhol élő unitáriusok közös imanapján.

Ezernyi ezer szív összedobbanása, kegyes lelkek hála-imádsága száll tehozád, édes Atyánk, hitünk nagy Istene. Az érzelmek szárnyat öltenek és keresik a szent találkozókat. Mint nyári nap hevében a méhraj az anya után, úgy sereglenek a hitben egyesült lelkek tehozád az égi Atyához, kit a buzgóságra gerjedt lélek édes Anyánknak is nevez, hogy nagy szereteted sugallásának melegségét annál inkább megérezné.

Mi gyarló emberek szent napokat jelölünk ki az Isten tisztelésére, hogy buzgóságra gerjedjen szívünk és mint kis gyermek édes anyja kebelén, úgy boruljunk le, mi hitigazságért szomjazó lelkek, a te Atyai kebeledre. Lelki táplálékra vágyakozunk, mert érezzük, hogy új erőre, egymás gondolatának és érzésének hivebb megérezésére és megértésére van szüksége az embernek.

Milyen felmagasztaló az az intés, amelyet prófétád mondott: „legyetek szentek, mert én szent vagyok!” Milyen isteni lehellet Jézusnak im e buzditása: „szeressétek egymást, mint én szerettelek titeket!” Bizony jó Istenünk te úgy teremtetted az embert, hogy kevéssel kisebb a te angyalaidnál, de, fáj kimondanunk, maga az ember kiüzte magát a boldog lelkek paradicsomkertjéből, hogy bolyongjon az élet sivatagpusztáin, hol a magvető által elhintett magból csak tövis és gyom terem.

Bölcs és mindentudó Atyánk, ime a te közelségedbe vágyó emberek serege e szent vasárnapon, a kerek föld minden országában, egy érzéssel és egy gondolattal, hoz-

zád az egy igaz Istenhez közelednek. Imádságban, szent énekek zengésében téged dicsőitnek, hogy te dicsőítsd meg és áld meg őket az egység és az egyetértés szent lelkével! Milyen magasztos eszme, hogy e napon a népek milliói félrevonólnak a köznapi élet zajától, gondjától, milyen boldogító gondolat, hogy a különbségek egy órára elenyésznek, s mintha a te szentlelked gondolkozna, érezne és élne minden emberi lélekben! Miről annyi jösnak zengett ihlett ajka, vajha most valósúlna meg az egy akol és egy pásztor isteni gondolata, s a te szent fiad Jézus jelenne meg és járna a földön az emberek fiai közt, hadd tanulná meg tőle és tartaná meg az intést: „boldogok a tisztaszívűek, mert ők Istent meglátják, boldogok akik sirnak, mert megvigasztaltatnak, boldogok akik éheznek és szomjúhozak az igazságot, mert ők megelégtettek“.

Most emelkedik tehozzád hetvenkétezer kegyes unitárius lelke Erdély bércei között, most készül hozzád imádkozni a föld millióinak serege, akik világosságért, békességért és boldogságért epedeznek. Oh Isten, aki vagy fénylő világosság, aki vagy szentség és váltság, ihlesd a te népeidnek lelkét, erősítsed akaratát, hallgasd meg sóhajtását, értsd meg gondolatát, még ha annak szavat adni nem is tudna!

Mi pedig együtt imádkozó lelkek, adjunk hálát a jó Istennek, hogy itt együtt lehettünk és együtt érezhettük, hogy nem vagyunk árvák és elhagyottak, mert Isten gondoskodott érettünk érező és gondolkozó hittestvérekről. Ezért száll áldás és hálás köszönet hozzá az égi Atyához, aki velünk van, akiben élünk és mozgunk.

Oh Atyánk erősítsd meg hitünket, tápláld szent lelked erejével a jövőbe vetett reménységünket, tartsd meg kiket nekünk adtál és vezess közelebb, még közelebb Jézus evangéliumához, hogy ő legyen élet, út és igazság számunkra. Az ő nevében esedezünk, vedd kedvesen imádságunkat és bocsásd meg bűneinket, miképpen mi is megbocsátunk azoknak, akik vétettek ellenünk. Amen.

Dr. Boros György,
püspök.

Egyházi beszéd „Nemzetközi vasárnap“-ra. 1936.

I. Ján. III. 14.

„Mi tudjuk, hogy általmentünk a halálból az életbe, mert szeretjük a mi atyámfiait. Aki nem szereti az ő atyjafiát, a halálban marad.“

»Atyámfiai!« Alapígénk kétszer is említi ezt a régi, ismert, patinás kifejezést. Ezzel a szóval köszöntötték egymást az unitárius ősök. Pap a szószékből, felszólaló a gyűlésterem padjaiból, püspök, főgondnok, előljáró és tanácsos így szólította az összegyűlt hittestvéreket: »Atyámfiai!« Régi, patinás, ismert kifejezés. S most, ahogy alapígénkből ismét halljuk ezt a drága szót, úgy érzem, megindul hallatára valami mély, valami bánatos, valami, az idők próbáló terhétől súlyos sóhajtás. Megindul a messze-messze multból s száll-száll időn és téren, századokon és porladó sírhantokon, hatalmas történelmi eseményeken át, míg csak a szíveinkig ér. Ott fogant ez a sóhaj a multban, eleink titkon megvonagló ajkain. Együtt született az unitárizmussal, magával az erdélyi unitárius egyházzal. Hiszen *Erdélyben unitáriusnak* lenni kettős egyedüllételt jelentett, kétszeres árvaságot. Erdélyben minden unitárius ahoz a néphez tartozott, amelynek nem volt soha társa a szenvedésben, nem volt egyetlen békés százada, nem volt talpalattnyi földje, melyet ne ostromolt volna egyre a történelem fergeteges sodra. Ahoz a néphez tartozott minden erdélyi unitárius, melyről halhatatlan sorok festik ezt a százszorosán találó képet:

„Szétszórt hajával, véres homlokával
Áll a viharban maga a magyar.“

Ebből a mindig magában levő, magára hagyott és egyedül küzködő népből nőtt ki az unitárius vallás, századokon át a legmagánosabb, legtöbbet üldözött, legárvább egyház a világon. Nem akarunk egyetlen babérlevelet sem elvitatni ebből a fájó dicsőségből fajtestvéreink szintén sokat szenvedett máshitű egyházaiktól, de vajjon nem úgy volt-e mégis, hogy minden keresztény vallás, mely bérceink közt hívőkre talált, külföldön született, nagy, komoly intézmények hordozták szellemi terhét, váltakozó sorokban hatalmas fejedelmek, királyok pártfogolták s még megpróbáltatása legsötétebb napjaiban is akadt főúr, külföldi pátrónus, hogy terheiken könnyítsen valamit. Ezzel szemben nem volt-e a mi kicsiny egyházunk mindig egyedül? Itt született Erdélyországban, minden hittételét, szervezetének minden törvénycikkét, anyagi létének minden polturáját ez a föld adta. Egyetlen koronás vezérét pár rövid év múlva elveszíti, főúrait, tudósait lassanként elkényszerítik mellőle, nyomdáit becsukják, könyvet kiadnia nem szabad, ezer ármánnyal, dühös erőszakkal törnek ellene, eljön az idő, hogy követői főbb hivatalt nem viselhetnek, tanulni — sokszor — külföldre nem mehetnek. Igazában »atyámfiak« lesz nemsokára minden unitárius, mert még házasodni is csak egymásközt bátorságos. Ezer veszély közt él, beszorítva e parányi szögletébe a világnak, társtalanul, árván, egyedül.

Ó, az a multban fakadt sóhaj, ha nem hívő ajkakon születik, kiáltó, keserves váddal lenne telve sorsa ellen! Így csak szívet szorító, keserves aggódás lüktet benne, hiszen nem volt még nemzedék, mely ne rettegett volna: »Mi lesz holnap őseinktől kapott vallásunkkal!? Elmúlik-e utánunk az »unitária szent ekklesia«?!

Ez a messzi multban fakadt sóhajítás azonban, amint szíveinkig ér, ott összetalálkozik ezen az ünnepi reggelen alapígénk diadalmas szavaival: »Mi tudjuk, hogy általmentünk a halálból az életbe, mert mi szeretjük a mi atyánkfiákat.« Mi tudjuk, végre van már egy unitárius nemzedék, amely tudja, hogy *általmentünk a halálból az életbe*, mert ezen a nemzetközi vasárnapon tizennyolc nemzet húsz millió unitáriusa imádkozik hittestvéreiért.

Mint a sötétség rémeiről olvasó, ha — föltekintve — a napba néz, mi is elkáprázunk hirtelen, mikor az unitárius mult hősie, de sötét keservei után a mai nap sugárzó, fénylő jelentőségére gondolunk. Mert bizony, hogy történelmi nagy nap ez

a mienk! Őseink sok-sok szenvedése, kínzó aggodásai, nemzedékek egymásután következő sorainak szüntelen remegése ezen a napon véget ér, mert az örökké való Isten áldó kegyelmének tetszett, hogy elterjessze ezt a vallást a világon s összehozza az egy-Istent-vallók szíveit. Igen, a mi nemzedékünk már elmondhatja bátran: »Mi tudjuk, hogy általmentünk a halálból az életbe.«

Ezt a mi megnyugtató tudásunkat azonban nem abból mérítjük, hogy ma tizennyolc országban van szervezett unitárius egyház, — pedig hát, ó, micsoda hatalmas változás ez sok százados egyedüllétünk után! — nem abból, hogy húsz millió szilárdan hívő lélek áll ma már az unitarizmus csatasorában, — pedig ugy-e milyen más hadsereg ez, mint a mult század alig harmincezer erdélyi unitáriusa? — még abból sem, hogy a világ leghaladottabb népei, leghatalmasabb nemzetei s ezek között is a szellemi és anyagi vezetőosztály tagjai alkotják ma a világ unitáriusainak többségét; — pedig, ó, milyen haladás ez azokhoz a századokhoz mérten, mikor unitáriusnak lenni egyet jelentett a szegénységgel, mellőzöttséssel és kitagadottsággal!

Hogy az unitarizmus általment a halálból az életbe, azt azokból a körülményekből látjuk, melyek között ez a vallás a különböző országokban megszületett.

Az anyagilag és szellemileg megerősödött keresztény egyházak szétküldötték misszionáriusait a világba, hogy a műveletlen és vad népek között terjesszék a szeretet evangéliumát. Szép volna talán, ha mi, erdélyi unitáriusok is elmondhatnánk: mi is megtettük a magunkét, a világon szerte alakult unitárius gyülekezetek a mi külmissziós munkánk eredményei. Igen, szép volna talán. De nem így történt. Mert, ha akadt is lelkesedéstől izzó lélek, ki nekivágott a világnak, hogy az unitárius vallás igazságait elterjessze, munkája vele halt meg, vagy csak elenyészően kis csoportot hozhatott össze. Azok a nagy unitárius szervezetek, melyek a világ húszmilliónyi létszámát alkotják, *önmaguktól* jöttek rá hitükre, legtöbbször nem is tudva arról, hogy vannak még a világon mások is, akik hozzájuk hasonlóan gondolkoznak. S ez az, melynek ismeretében bátran mondhatjuk el: »Mi tudjuk, hogy általmentünk a halálból az életbe.« Mert, ha külmissziós tevékenység eredménye lenne az a húsz millió, tovább is félnünk, remegnünk kellene vallásunk jövője miatt. Amit ember alkot, propagandával, pénzzel, erőszakkal, vagy akár lelkesedés-

sel és önfeláldozó mártiriummal is — mulandó alkotás. Amint-hogy a világ megtérített vad népei is egymásután űzik el európai lelkészeiket s öntudatra ébresztve, visszatérnek saját ősvallásuk, időközben tisztultabb fokra emelt, formáihoz.

Ám az unitárius vallás nem így született. Amint egy-egy ország műveltsége, politikai és társadalmi helyzete odáig érett, megjelentek az unitarizmus felé vezető új hitreformációt óhajtozó gondolatok. Először hirdetőik sem tudják, hogy ők unitarizmust prédikálnak. Nevezték őket antitrinitáriusoknak, áriánusoknak, szabadelvű keresztényeknek — majd mindenütt ez volt a folyamat — s végül megérkezett bennük az unitárius. Olyan ez a jelenség, mint valami természeti törvény. Mint ahogy a meleg öv terjeszkedésével ugyanazok a fák, virágok, élőlények jönnek létre a föld bármelyik pontján, azonképen: következnek el egy ország fejlődésében a műveltség, a politikai és társadalmi szabadság bizonyos állapota s megszületik ott az *unitárius vallás*.

Atyámfiak! Látjátok azt a felmérhetetlenül fontos igazságot, mely ebből a körülményből kiviláglik? Az unitarizmust nevezhették egykor »Dávid Ferenc vallása«-nak, hirdethették róla, hogy csak megtévelyedettek kis csoportja vallja, mely előbb-utóbb megtér, vagy megsemmisül, mert íme, ez a nemzetközi vasárnap napfényre hozta az *igazságot*. Az unitarizmus nem valami mesterséges találmány, nem egy-egy kiváló ember nevéhez kötött, vagy elvakult tulzók forradalmi lelkéből fakadt s így elmúlásra ítélt szervezet, hanem lelki fejlődési fok, melyet előbb-utóbb minden ember, *minden nép elér*. Oly természetesen keletkezik ez a vallás, mint a rügy, ha tavaszi étellel duzzadó galyra süt a nap, mint a búza, ha televény földbe hullott a mag, mint a szivárvány, ha a síró felhők könnycseppjein átragyog a feltámadó napsugár.

Ez az az igazság, melynek felismerése után bátran vallhatjuk: »Mi tudjuk, hogy általmentünk a halálból az életbe«! De utána tehetjük alapígénk folytatódó szavait is: »... mert mi szeretjük a mi atyánkfiait.«

S ez a mi bátorságos tudásunk másik erős bizonyosága.

Vannak még a világot átfogó vallásos szervezetek. A »nemzetközi vasárnap«-ot sem mi találtuk ki. Ám vajjon mi tartja össze azokat a szervezeteket? Egyiket a tekintély és a

hatalom. Olyan is van, amelyiket a pénz. A protestáns világszervezeteket pedig a dogmai azonosság.

A világ unitáriusait nem ezek a tényezők hozták össze. S erre legjobb bizonyosság a mi kis egyházunk. Mert ugyan hol találna itt valaki pénzt, vagy hatalmat, vagy akár csak tekintélyt is. Hiszen leszegényedtünk, elerőtlenedtünk, megpróbáltatásaink között — bizony — tudományban is elmaradtunk. S íme, mégis a világ leghatalmasabb, leggazdagabb, leghaladottabb nemzeteknek unitáriusai jönnek el hozzánk s hívnak abba a nagy világszervezetbe. Ugyan mit várhatnának tőlünk? *Egyedül a szeretet hozza őket hozzánk.* Az a szeretet, mely az Istent-egyúton-keresők összetalálkozott szíveiből árad. Az a szeretet, mely minden hozzánk írt levelükből süt, melegít minket. Az a szeretet, mely külföldre küldött fiainkat, követeteinket fogadja már az állomáson, a kikötőkben s mely a nyelvükön csak dadogó erdélyi látogatót mégis egyszerre megértett és kedves vendéggé avatja szemünkben. Az a szeretet, mely arra indítja őket, hogy elküldjék hozzánk hirnökeiket a bátorítás, megértés és reményadás evangéliumával messze tengereken túlról, ezernyi akadály, fáradtság, lebeszélés és akadályozás ellenére is.

Egyedül a szeretet tartja össze az unitárius világszervezetet, mert hiszen még csak dogmai azonosságról sem lehet nálunk beszélni. Az unitáriusokat nem a közös dogma, hanem *az Istenhez-igyekevés módszereinek*, a lehetőségek utáni *szabad kutatásnak* s az időről-időre elért eredmények, egyéni meglátások tiszteletben-tartásának *a szelleme tartja össze.* Csak az út közös, amelyen járunk s a cél, amely felé igyekszünk, közben azonban ki-ki a maga terhét hordozza, a maga választotta ruhákban jár s a maga módján gyönyörködik a feltáruló szépségekben. Kérdem, van-e még egy világszervezete a földgolyónak, melyet nem hivatalos intézkedések, minden tagra egyaránt kötelező törvények és szabályok, nem dogmai határozmányok tartanak össze? Mert az unitárius világszervezet ilyen. Még soha sem volt unitárius világ-konferencia, mely közös hittételeket kívánt volna felállítani. Még soha sem volt unitárius világ-konferencia, mely mindnyájunkra kötelező törvényeket, szabályokat próbált volna meg létrehozni. Még soha sem volt unitárius világ-konferencia, mely hatalmával rá akart volna nehezíteni tagjaira. És mégis van unitárius világszervezet. S hogy van, mi tudjuk leg-

jobban, mert talán mindannyia közt mi élvezzük áldásait leginkább.

»Mi tudjuk, hogy általmentünk a halálból az életbe, mert szeretjük a mi atyánkfiait.«

* * *

Ennek a napnak a jelentősége azonban tőlünk is vár valamit. Hogy ez a nap igazán az unitarizmus feltámadása legyen, nekünk is új szívet és új lelket kell szereznünk, hogy méltóképen illeszkedhessünk bele abba a világot átölelő lelki egyházba, melynek ünnepét üljük. Nem elég tudnunk, hogy az unitarizmus nem halhat meg többé, mert a nagy világon majd mindenütt elterjedt már az, természet-törvényszerű jelenség gyanánt; arra is gondolnunk kell, hogy itt, hol legrégebben ringott bölcseje, itt se pusztúljon el. A mi belső megerősödésünknek, azt hiszem, két lehetősége van.

Egyik az, hogy a szeretet, mely a világ unitáriusait összefűzi, közöttünk is új erőre kapjon.

Minden szervezetnek van valami olyan elengedhetetlen kelleke, mely nélkül az lassanként erejét veszti s előbb-utóbb megsemmisül. Az a hadsereg, melyben meglazul a fegyelem, csak vesztes csatákat vívhat. Az a pénzügyintézet, mely figyelmen kívül hagyja a kétszer-kettő alapigazságait, mihamar csődbejut. Az az egyház, melyben meglankadott a szeretet: meghasonúl önmagában, részekre bomlik, kínos személyi harcok színterévé válik s eljön az idő, hogy szégyenére lesz vallástársainak.

Sok minden kell ahhoz, hogy valamely szervezet kielégítő eredménnyel munkálkodjék. Minden hadseregnek szüksége van képzett tábornokokra, a hadtáp tökéletes berendezésére, hogy szükségét ne szenvedjenek a katonák. Pénzügyintézeteknél sokat ér a pompázatos palota, a reprezentáns igazgatóság s a külsőségek fénye. Ám mindez meglehet, de ha nincs fegyelem, csatát veszít a legnagyobb tábornok is s összeomlik a legkáprázatosabb bankpalota, ha elfeledte pénzügyi terveit a józan számítás határain belül tartani. Hasonlóképpen szükséges, hogy legyenek az egyháznak képzett vezetői, megfelelő anyagi alapjai, szabatos törvényei, külsőségekben gazdag ünnepségei, de, ha hiányzik belőle a szeretet, mindez csak versengés, visszavonás és irigység for-

rásává leszen s olyan élet folyik majd abban az egyházban, mely naponta arcúlúti és megtagagja Azt, kit szájjal egyébként oly fennen hirdet: *a názáreti Mestert*.

Alapigénk mondja: »Aki nem szereti az ő atyjafiát, a halálban marad.« S ezerszeresen talál ez, az egyének mellett, az egyház életére is. Soha még olyan szerteszt szakadozott, meghasonlott, sőt romlott életet nem élt a keresztény egyház, mint a középkorban, épen legnagyobb hittudorai, teológus doktorai és filozófusai idején. És soha még oly ragyogó fenségben nem ragyogott, mint amikor észornákban ügyefogyott, tanúltságban talán szegény, de lelki útakon annál járatosabb s a szív kincseiben fejedelmien gazdag férfiak irányították: az első tanítványok, a hitvallók és mártirok, vagy olyan emberek idején, mint Ágoston vagy az Asszisi-beli Ferenc. Ezért jött el a reformáció.

S ha majdnem halálát okozta a szeretet hiánya a történelem leghatalmasabb egyházának, mely, a lelkiekben elért tekintélye mellett, világi javakban sem szűkölködött, hadsereget tartott, királyokat alázott meg és országokat kényszerített jogara alá — mennyivel nagyobb veszélyt jelenthetne számunkra, kik gyengék, szegények és minden hatalom nélkül szűkölködők vagyunk, ha új erőre nem kap köztünk *a szeretet!*

Külerőszaktól, megpróbáló történelmi viharok villámaitól külföldi testvéreink tekintélye és ereje talán megszabadít, de önmagunktól még ők sem tudnának megvédeni. Ha maradandó lesz köztünk a visszavonás, vagy épen a gyűlölet, nincs a világnak annyi unitáriusa, hogy rendre mind el ne fordúljon tőlünk, régi dicsőségünk megfakul és torzképpé válik a jelen vígasztalan vergődése közt.

Ó, lobbanjon fel hát köztünk *a szeretet lángja*, hiszen minden szívben izzik még a lángra vágyó parázs! Csak el kell fújni róla az önérdek, személyi hajsza és hiúság szürke hamúját s bizony, hogy fényesen fellobog.

Belső megújulásunk másik lehetősége pedig az, hogy ezen a nemzetközi vasárnapon, szétnézve a külföldi hittestvérek emelkedett szellemű szervezetei között, felemeljük fejeinket s tágasabb láthatár méreteihez szabjuk szűk körben keringő vallásos életünk szárnycsapásait.

Századokon át megszoktuk már, hogy mindent csak óvatosan mondjunk, hitben is csak tapogatózva és behunyt szemmel

járjunk, vágyódásainkat magasra ne csigázzuk, felfedezéseinket, magunk előtt is megrettenve, kétségbe vonjuk, a lelki világ tereit ne kibontott szárnyakkal hasítsuk, hanem csak úgy, előre nyújtott bottal topogjunk magasságok cserjés sziklatövéén. Csak abban mertünk biztosak lenni, amit nem hittünk s attól felfelé rettegtünk tekinteni. Törvények, királyok, földi hatalmak és üldözések úgy beszorítottak egy vallásos taposó-malom mindig egyforma körforgásaiba, hogy magunk üldöztük meg elsősorban, ha valaki e körön kívül új útakra vágyott: nehogy vakmerőséggel egész egyházunk veszedelmére legyen.

Ma már eltelték ezek az idők, szabad vallás-gyakorlatot biztosít földünkön majd minden ország. Külföldi testvéreink dagadó vitorlakkal szállanak a vallásos élet tengerének új és új kikötői felé. Fel hát nálunk is a csak magunk elé tekintő fejekkel! El a provinciálizmussal! El a szűklátókörűek mindenkit guzsbakötni vágyó ijedezésével! Bontsuk ki hitünk szárnyait s irányozzuk tekintetünket magasabb csúcsok felé!

Hasonlatos az erdélyi unitarizmus ahoz a királyfihoz, aki önkeze vérzésével takarította el a töviserdőt, giz-gaszt, ezernyi akadályt, hogy a kastélyban alvó Csipkerózsika termébe jusson. Az unitarizmus bajnokai is vért és életet áldoztak, hogy eltakarítsák azt a sok régi előítéletet, megkövesedett dogmát, időszerűségét vesztett egyházi intézkedést, mely az örökkévaló Isten felé vezető úton a hívő lélek útjában állt. S íme egyszer csak szabaddá lett az út, mint hajdan a királyfi előtt. Ám jöttek ekkor őhozzá ijedten óvatoskodó lelkek, földi javakat hajszoló, vagy röghöz tapadt gondolatokban járatos elmék s visszaránták az előre vágyó unitárius királyfiut. »Jaj, ne menj tovább — mondá az egyik s megragadta köpenye sarkát — az út ugyan szabad, de mennyi még az út szélén a gaz!« »Jaj, ne menj tovább — mondá a másik — ki tudja milyen veszélyek várnak odaát!« »Jaj, ne menj tovább — így a harmadik — pihenj meg itt fáradalmaid után. Minek csalódnál, ha bemenne, nem ébred fel neked szépséges Csipkerózsikád!«

S az unitárius királyfi nem ment tovább. S ezért alszik még ma is elvarázsolt kastélyában hitünk igazi szépsége, tüze, felemelő, megszentelő lelke, a vallásos élmény királykisasszonya.

Azt mondják sokan, rideg az unitárius vallás. Mindig a földön jár, mindig csak tagad, nincs benne tűz, nincs benne mennyei

szikra, élettelen bölcselkedés csupán. Pedig, oh, nem, *nem az!* Csak félúton megállt. Mert megállították a véres századok, az üldöztetések terhe s később a leláncoló megszokás, óvatos, félnék, szűklátókörű emberek. Az unitárius vallás mindannyi társánál magasabbra vágyott, nagyobb tűzre, lángolóbb igazságokra igyekezett. Azért tagadott, azért hátrított el útjából minden földhöz kötő dogmát, hogy szabadon szállhasson a lelke magasabb világok tisztább igazságai felé, az örökkévaló Isten megpillantásának drága, alázatos, fiúi élménye felé. Fel hát a fejekkel, unitárius testvéreim, *atyámfiai*, induljunk meg végre azon az úton, melyet őseink önvérükkel tisztítottak meg előttünk! Isten várja az Ő gyermekeit, hogy igazán általmenjenek a halálból az életbe, a lelket gúzsba kötő szűklátókörűség és maradiság, földhöz ragadottság és szeretetlenség halálából az Ő lényének közelébe, magasabb igazságok honába, minden hívő lélek számára az igazi életbe!

* * *

Most pedig nyíljanak fel előttünk a látást gátló földi sorompók. Vonuljanak el lelki szemeink előtt távoli országok, a világ minden sarkában elszórt, unitárius templomai. Zendüljenek meg füleinkben a rádió-skála leadó-állomásai. Ma minden unitárius temploma a világnak ünnepre harangoz. Ma minden unitárius leadó érettünk rebegett imát közvetít. Forgassuk hát végig az unitárius rádió-skálán az állomás-keresőt!

Messze-messze, a dél-tengerek világában, a Fülöp-szigetek koralzátonyai és pálmaerdői, trópusi párával borított tündérvölgyei között, végtelenbe nyúló kávé- és rizsföldek mellett három és fél millió unitárius siet templomai felé. Papjaik úgy öltöznek, mint a római katolikusok. Érsekük is van, áldott lelkű, minket különösen szerető próféta és nemzete bálványa, ki egész életét népe szabadságáért áldozta oda. Ma hálaimát küld az egek Úrához ez a politikailag és lelkileg egyaránt felszabadult hívősereg.

Indiában a kék Gangesztől Körösi Csoma nyugvóhelyéig, pagodák és mesebeli tündérkastélyok között imaházai felé tart a Brahma Somaj, India kereszténysége, a hindu unitáriusok. Köztük Rabindranath Tagore, a hó-fürtű költő és még fehérebb lelkű bölcs.

Aztán Ausztrália és a Fokföld közbecsendülő áhitatain át, felharsan a felhőkarcoló földje, aranyrónáival és ezüstbe játszó

láthatásával Észak-Amerika. Hatalmas nép erős egyházai küldik onnan rádiós üzenetüket szerte a világba. Láttatok már unitárius kathedrálisokat? Amerikában sok van. Láttatok már ma is országot kormányzó unitáriusokat? Amerikában ilyenek vannak. Népük nemzeti pantheonjában a szellemi óriások szobrainak több, mint a fele unitárius. Köztársasági elnökök, költők, pénzemberek, nagy politikusok, nagy gondolkozók és még nagyobb lelkek: elnyomottakért tenni is tudó filantrópok egész serege unitárius. S ma mind mind együtt imádkoznak minden unitáriusért e világon, érettünk is *s nem a legutolsó sorban*.

Azt mondják, a »ködös Albion« lakói büszke, megközelíthetetlen emberek. Ó, vajjon nem láttuk-e mi, szegény, elhagyatott erdélyi unitáriusok megcsillani e büszke nép hozzánk jött férfiai szemeiben a szeretet fényét, az együvé tartozás, sorsunk átértése és vállalása nyomán fakadt vonzódásuk könnyekig meghatott csillogását? *Emlékeztek?* Alig pár hónappal ezelőtt ősz fűrtű, szeretetében könnyesszemű férfiú szólott hozzátok erről a helyről. Angol volt ő is s az unitárius világszövetség elnöke.

S tovább forog az állomás-kereső. Hollandia szélmalmai, Dánia örök békét lehellő otthonossága, a német rónák és Svájc égbenyúló bércei között ma épen úgy felcsendül az unitárius zsoltár, mint Skandinávia és Lithvánia szabad gyülekezeteiben.

Csehszlovákia Nemzeti Egyháza is elküldötte volt hozzánk követét. Pár hónappal ezelőtt Morvaország püspöke is itt állott ezen a szószéken s tanúságot tett együvé tartozásunk mellett. S ha valami, ez bizonyosságot tesz az unitárius szeretet erejéről. Két nép, melyet elválaszt egymástól a politika, az unitarizmus jegyében együtt imádkozik.

Végül pedig — a közben felhangzó olasz és bulgár állomások után — egyszerre csak valami ismerős dallam érkezik hozzánk. A mi nyelvünkön énekelnek ott: unitárius testvérek, *testvér magyarok*. Határok választanak el tőlük, de minden földi határon átszáll a közös imádság.

Végigforgattuk az unitárius rádió-skálát. Mennyi ragyogó kép, mennyi szívbemarkoló hang! Távoli égalja, közeli szomszéd, egymástól elütő szokások, különbnél-különb szervezetek, reverenciában járó érsekek, pátriárkák, vagy egyszerűen csak társulati elnökök, érthetetlenél-érthetlenebb nyelvek, furcsábbnál-furcsább viseletek intenek, üzennek, kavarnak szemeink előtt.

Mind mind különböző és mégis *egy velünk*. Összeköt a közös út járásából fakadó szeretet.

Unitárius keresztények, atyámfiái! Fel a fejekkel és fel a szívekkel is! A nagy világ húsz millió unitáriusa néz felénk, int felénk, vigyáz reánk. Teljék meg bizalommal, büszkeséggel és reménységgel a lelkünk és aztán az így megtermékenyített talajból hadd virágozzék ki a szeretet, idegen nyelvű testvéreink iránt, de magunk között is és igazán. Majd pedig felemelt fejünk nézzenek a kelő nap távoli láthatára felé s lelkünk kibontott szárnyai induljanak meg vallásunk új hajnalának ködbe vesző csúcsai felé.

Így mondhatjuk el csak bátorságosan, alázatos szívvel, de új reményre kapva: »Mi tudjuk, hogy általmentünk a halálból az életbe, mert szeretjük a mi atyánkfiákat.« Ámen.

Szent-Iványi Sándor.

